

ISSN 2307-5740
DOI: 10.31891/2307-5740

Науковий журнал

ВІСНИК

**Хмельницького
національного
університету**

Економічні науки

2020, № 2

Scientific journal

HERALD

of Khmelnytskyi National University

Economic sciences

2020, Issue 2

Хмельницький 2020

УДК 338.001.36:61

DOI: 10.31891/2307-5740-2020-280-2-12

КУКЛІНОВА Т. В.

Одеський національний економічний університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО МЕДИЧНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

У статті проаналізовані теоретичні основи підвищення ефективності приватних малих та середніх медичних закладів, які обумовлені їх соціально-економічною значимістю. Визначено ключові аспекти та напрямки їх функціонування завдяки детальному аналізу проблем, основних правових, організаційних і соціально-економічних тенденцій та особливостей процесу функціонування приватних медичних закладів України. Досліджено ключові фактори впливу на них, обґрунтована доцільність стимулювання її розвитку. Сформульовано пропозиції та рекомендації щодо забезпечення ефективного функціонування малого та середнього медичного бізнесу в Україні в умовах реформування охорони здоров'я. У статті подано огляд та опис структурно-функціональних елементів ефективного функціонування приватних медичних закладів з метою активізації їх внутрішніх можливостей. Запропоновано розширювати медичне страхування, комерційне амбулаторно-поліклінічне обслуговування населення, використовуючи іноземний досвід реформування ринку медичних послуг для підвищення ефективності.

Ключові слова: ефективність, розвиток, медицина, приватний медичний заклад, охорона здоров'я, реформа.

KUKLINOVA T.

Odessa National Economic University

ENSURING DEVELOPMENT FOR SMALL AND MEDIUM-SIZED MEDICAL BUSINESS IN THE CONTEXT OF HEALTHCARE REFORM

The specificity of health care analyzed in Ukraine in the presented work. The paper deals with essential problems of the specific activity of private small and medium medical institutions in Ukraine. The effective private medical services to the population in conditions of aggravation of crisis phenomena has been shown. The investment attractiveness of the private healthcare sector in Ukraine has been shown. The study deals with private small and medium medical institutions complex characteristic. The paper shows the importance of improving the efficiency of private medical institutions. The key aspects of their functioning are analyzed on the basis of a detailed analysis of the problems. The main legal, organizational and socio-economic trends and features of the process of functioning of private medical institutions in Ukraine have been revealed in the study. Proposals and recommendations for ensuring the effective functioning of private medical institutions in Ukraine are developed in the manuscript. The study shows a necessity of perspective directions of development of small and medium medical institutions with innovative component. This study analyses the main risks of private medical institutions. Marketing tools for it is being analyzed in the presented work. This paper shows effectiveness of private medical institutions abroad. The problems and the specificity of private small and medium medical institutions in Ukraine protection analyzed in the article. The paper aims to research the organizational and economic levers of effective its functioning. Results of the study can be used in the activity of medical institution, enterprisers, public authorities and future studies.

Key words: development, stimulation, efficiency, sustainable development, medicine, health, private medical institution, health care.

Вступ. Здоров'я населення є складовим елементом економічної політики держави. Малий та середній медичний бізнес є джерелом податкових надходжень, пов'язаний з підвищенням якості, комплексністю і доступністю медичних послуг, що надаються населенню. Також він сприяє залученню інвестицій та впровадженню медичних інноваційних технологій. Проте приватній медицині в Україні не належить провідна роль у наданні медичних послуг населенню. Так, обсяг приватної медицини в Україні становить 15 %, що значно менше, ніж у розвинених країнах. Актуальність теми дослідження даної статті пояснюється тим, що, незважаючи на інтерес сучасної економічної науки до ефективного медичного бізнесу та стимулювання процесу його розвитку, багато його проблем залишаються відкритими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато науковців розглядають процеси розвитку малого та середнього медичного бізнесу на рівні регіону або держави. Так, питання розглядаються в роботах таких вчених, як Барміна А., Гапонова Є.О., Мартишин О., Мезенцева Н.І., Музиченко П.Ф., Резнікова Н.В., Рубцова М.Ю., Щербаченко Л.В. тощо. Дослідження наукових праць [1–7] щодо питань ефективного малого та середнього медичного бізнесу показало, що вони зачіпають деякі їх аспекти, але увагу варто надати процесам його розвитку в умовах реформування системи охорони здоров'я.

Метою статті є визначення актуальних теоретичних та практичних питань ефективного надання приватних медичних послуг населенню в умовах реформування системи охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здоров'я населення здатне впливати на економічні показники країни, що переконливо довела епідемія COVID-19. Зазначимо, що практично половина всіх захворювань в Україні припадала на захворювання органів дихання, що обумовлено низьким рівнем екології в Україні і великою кількістю курців. Серед хронічних захворювань українців найбільш виражені гіпертонія і серцеві захворювання. Коефіцієнт смертності в Україні в 2018 р. збільшився порівняно з 2017 р. Найбільший коефіцієнт смертності був і залишається у Полтавській та Чернігівській обл. Дві третіх частин

усіх смертей в Україні минулого року сталися через хвороби системи кровообігу. Серед вікових категорій найчастіше хворіють підлітки від 15 до 17 років включно, в основному хворобами органів дихання, органів травлення та органів зору. Основними регіонами за коефіцієнтом народжуваності були і залишаються Волинська, Закарпатська та Рівненська обл. Також в даних областях одні з найнижчих показників смертності по Україні. Однак, минулого року народжуваність не перевищувала смертність серед вище перерахованих обл., а також інших обл., крім Київської [8].

Аналіз ринку приватних медичних послуг в Україні показує [9–11], що в його структурі переважають малі та середні приватні лікарні та діагностичні центри. На третьому місці за обсягом знаходяться стоматологічні послуги, що надаються в основному приватними лікарями в невеликих кабінетах. Сегмент репродуктивної медицини розвивається в тому числі за рахунок зарубіжних клієнтів. В Україні приватні пологові будинки поки не сильно поширені: всього 4 приватних пологових будинки, в яких народжується всього 1% всіх новонароджених. Однак кількість народжених в приватних будинках щорічно збільшується. Одеська область займає лідируючу позицію за кількістю онкохворих пацієнтів. Так, в Одеській області в 2017 році більше 40 % раку було виявлено на пізніх стадіях. Не прожили 1 року серед виявлених у 2016 р. 25 %. Тобто кожен четвертий хворий помирає до року. У 2017 році зареєстровано 7031 нових випадків раку в Одеській області. У 2017 тільки за офіційними даними померло від раку 3048 осіб [9]. Проте найменшу частину ринку займають приватні онкологічні клініки. Зазначимо також, що Україна приваблює в плані медичного туризму, але її частка мала на глобальному ринку.

Підкреслюється, що більшість українців сьогодні звертаються до державних медичних установ за звичкою або з думкою, що не мають можливості оплатити послуги приватної медицини. Крім того, на це впливає фізична недоступність приватних клінік. Осередком медичного бізнесу є великі міста з найбільшою середньою зарплатою жителів. Основну частину їх розташовано у великих містах (крім стоматологічних кабінетів, що є найбільш поширеним видом приватної медицини) [10]. Платоспроможні пацієнти звертаються до приватної медицини, оскільки розуміють, що витрати на більш якісні медичні послуги, в кінцевому підсумку, обертаються економією через меншу захворюваність.

Зміни в економіці країни, що відбуваються в останні роки, призвели до створення нових умов, в яких доводиться функціонувати лікувальним закладам. Певних змін зазнали джерела та обсяги фінансування, розвивається система медичного страхування. Пацієнт тепер є не тільки хворим, а й споживачем медичних послуг. Сьогодні на підтримку старої медичної системи Україна витрачає близько 4 % свого ВВП. Всесвітня Організація Охорони Здоров'я рекомендує виділяти на медичне обслуговування не менше 5 % від свого ВВП. Але навіть ці кошти використовуються зараз не ефективно – третина фактично втрачається через нераціональні витрати, утримання непотрібних приміщень і, звичайно ж, корупцію. А реальні витрати на лікування (медикаменти, аналізи) лягають на плечі пацієнтів. Особливостями сучасного медичного ринку України є реформа охорони здоров'я, довіра населення до вітчизняної медицини, дефіцит кадрів, експансія зарубіжних клінік для формування потоку пацієнтів з України, трудова та бізнес-міграція, фальсифікація медикаментів в Україні, контроль за якістю лікування перекладається на пацієнта.

Реформа медицини в Україні передбачає страхування за системою Бевериджу, в основі якої лежить принцип універсального забезпечення на всі випадки соціального ризику для всіх громадян. Найважливіші риси моделі Бевериджа – трирівневий тип соціального захисту, в якому розподілена відповідальність основних суб'єктів правовідносин за схемою: держава – надання базових гарантій соціального захисту всьому населенню; роботодавець – соціальне (професійне) страхування найманих працівників (в якому часткову участь бере працівник); працівник – додаткове особисте страхування. Медична реформа повинна поліпшити становище пацієнтів і лікарів. Концептуальною основою англійської системи соціального страхування стала доктрина соціальної солідарності Беверіджа, що поєднує в собі заходи держави, які забезпечують гарантований мінімальний рівень соціального захисту і переваги соціального страхування. Але в Україні приватна і державна медицина розвиваються різними темпами. Кваліфікація лікарів, як правило, і там, і там однакова, адже це часто одні й ті ж люди, а ось технічне забезпечення, обладнання та рівень зарплат медперсоналу різняться, що і створює таку відмінність.

Характерними рисами малого та середнього медичного бізнесу є недостатній власний капітал, сильна залежність від головного партнера, нестача знань і досвіду роботи; поєднання в одній особі власника підприємства і його керівника; адаптивність здатність до швидкого впровадження нововведень, поєднання в межах одного підприємства кількох видів діяльності. Але основною проблемою для розвитку малого та середнього медичного бізнесу є високий рівень початкових інвестицій у відкриття клініки, брак досвідченого персоналу, у тому рахунку епідеміологів. Терапевти, хірурги та стоматологи складають практично половину всіх лікарів України. А серед усього середнього медичного персоналу 74% минулого року становили медичні сестри [10]. Слід зазначити, що через велику кількість малих та середніх приватних медичних клінік між ними йде жорстока конкурентна боротьба. Разом вони можуть скласти серйозну конкуренцію великим клінікам.

Варто погодитись з думкою про те, що підвищення вимог до закладів охорони здоров'я у відповідних ліцензійних умовах провадження господарської діяльності з медичної практики дозволить максимально убезпечити ринок медичних послуг від недобросовісних і неякісних постачальників і захистити інтереси хворих і самих клінік [11].

Сьогодні частка людей з добровільним медстрахуванням становить менше 1 % від загального населення країни. Необхідно розширювати медичне страхування, комерційне амбулаторно-поліклінічне обслуговування населення, використовуючи іноземний досвід реформування ринку медичних послуг для підвищення ефективності. Тому викликане епідемією падіння виробництва в розвинених країнах буде в першу чергу відшкодовуватися зростанням медичного сектора і суміжних з ним галузей.

Висновки. В умовах медичної реформи держава вже сьогодні зможе скоротити неефективні витрати, а лікарні і лікарі вже сьогодні почнуть конкурувати в боротьбі за пацієнта і, як наслідок, покращувати сервіс. Потребує вирішення проблема створення діючого мотиваційного механізму залучення вітчизняних та закордонних інвестицій у сферу малого та середнього медичного бізнесу, які функціонують на інноваційній основі. Необхідно залучати кошти в інноваційну сферу медицини на підставі окремих угод, договорів, контрактів, залучення кредитів іноземних кредитних ліній та міжнародної технічної допомоги для їх розвитку.

Охорона здоров'я – важлива складова системи соціального захисту країни. Приватний медичний бізнес починає займати свої позиції в системі охорони здоров'я України. Медична допомога в Україні повинна бути більш якісною і побудованою на користь пацієнта. Однак, з урахуванням відмінності в якості обслуговування в клініках різних форм власності, ведення обов'язкового медичного страхування стане додатковим каталізатором для збільшення ємності ринку медичних послуг в Україні. Об'єднання та оптимізація різних джерел фінансових ресурсів сприятимуть підвищенню ефективності стимулювання розвитку малого та середнього медичного бізнесу.

Література

1. Бармина А. 5-й Специализированный бизнес-форум. Частная медицина: взгляд сквозь призму реформ / А. Бармина // Укр. мед. часоп.. – 2015. – № 3. – С. 21-22.
2. Гапонова Е.О. Рынok медичних послуг в Україні: проблеми та протиріччя / Е.О. Гапонова // East European Scientific Journal. – Warsaw, Poland, 2016. – Vol. 3, № 2 (6). – P. 24–26.
3. Мартишин О. Як зробити медичний бізнес успішним: секрети успіху лідерів [Електронний ресурс] / О. Мартишин // Український медичний часопис. – 2019. – № 4(2). – С. 3–6. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UMCh_2019_4\(2\)_2](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UMCh_2019_4(2)_2).
4. Мезенцева Н.І. Захворюваність і здоров'я населення в Україні: суспільно-географічний вимір : монографія / Н.І. Мезенцева, С.П. Батиченко, К.В. Мезенцев ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ : Прінт Сервіс, 2018. – 135 с.
5. Музыченко П.Ф. Трансфер инноваций в медицину и современные методы расчета экономической эффективности / П.Ф. Музыченко // Травма. – 2016. – 17, № 1. – С. 59–66.
6. Резнікова Н.В. Проблема комерціалізації медичних послуг й дотримання конкуренції в сфері охорони здоров'я: механізми викривлення ринку та особливості їхньої протидії [Електронний ресурс] / Н.В. Резнікова, М.Ю. Рубцова // Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». – 2018. – № 12. – Режим доступу : http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3637
7. Щербаченко Л.В. Особливості надання платних медичних послуг у сучасних умовах / Л.В. Щербаченко // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2010. – № 1(48). – С. 168–173.
8. Міністерство охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://moz.gov.ua> (дата звернення 23.08.2018).
9. Служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Prasol V. Analiz rynku nederzhavnykh medichnykh poslug v Ukraini / V. Prasol // Theory and Practice of Public Administration. – 2019. – 2.65. – С. 183–190.
11. Дерев'янюк Б.В. Удосконалення відносин із забезпечення реалізації приватних і публічних інтересів у сфері медицини / Б.В. Дерев'янюк // Традиції та інновації розвитку приватного права в Україні: освітній вимір : матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 7 червня 2019 р.). – Полтава : ПУЕТ, 2019. – С. 41–45.

References

1. Barmina A. 5-j Specializirovannyj biznes-forum. Chastnaya medicina: vzglyad skvoz prizmu reform / A. Barmina // Ukr. med. chasop.. – 2015. – № 3. – S. 21-22.
2. Haponova E.O. Rynok medychnykh poslug v Ukraini: problemy ta protyrichchia / E.O. Haponova // East European Scientific Journal. – Warsaw, Poland, 2016. – Vol. 3, № 2 (6). – P. 24–26.
3. Martyshyn O. Yak zrobyty medychnyi biznes uspishnym: sekrety uspihu lideriv [Elektronnyi resurs] / O. Martyshyn // Ukrainskyi medychnyi chasopys. – 2019. – № 4(2). – S. 3–6. – Rezhym dostupu : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UMCh_2019_4\(2\)_2](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UMCh_2019_4(2)_2).
4. Mezentseva N.I. Zakhvoriuvaniist i zdorovia naselennia v Ukraini: suspilno-heohrafichnyi vymir : monohrafiia / N.I. Mezentseva, S.P. Batychenko, K.V. Mezentsev ; Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. – Kyiv : Print Servis, 2018. – 135 c.
5. Muzychenko P.F. Transfer innovacij v medicinu i sroemennye metody rascheta ekonomicheskoi effektivnosti / P.F. Muzychenko // Travma. – 2016. – 17, № 1. – S. 59–66.
6. Reznikova N.V. Problema komertsializatsii medychnykh poslug y dotrymanna konkurentsii v sferi okhorony zdorovia: mekhanizmy vykrivlennia rynku ta osoblyvosti yikhonii protydii [Elektronnyi resurs] / N.V. Reznikova, M.Yu. Rubtsova // Mizhnarodni vidnosyny. Seria «Ekonomiczni nauky». – 2018. – № 12. – Rezhym dostupu : http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3637
7. Shcherbachenko L.V. Osoblyvosti nadannia platnykh medychnykh poslug u suchasnykh umovakh / L.V. Shcherbachenko // Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu DPS Ukrainy (ekonomika, pravo). – 2010. – № 1(48). – S. 168–173.
8. Ministerstvo okhorony zdorovia Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://moz.gov.ua> (data zvernennia 23.08.2018).
9. Sluzhba statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Prasol V. Analiz rynku nederzhavnykh medychnykh poslug v Ukraini / V. Prasol // Theory and Practice of Public Administration. – 2019. – 2.65. – S. 183–190.
11. Dereviianko B.V. Udoskonalennia vidnosyn iz zabezpechennia realizatsii pryvatnykh i publicznykh interesiv u sferi medytsyny / B.V. Dereviianko // Tradytsii ta innovatsii rozvytku pryvatnoho prava v Ukraini: osvittinii vymir : materialy VIII Vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii (m. Poltava, 7 chervnia 2019 r.). – Poltava : PUET, 2019. – S. 41–45.

Надійшла / Paper received: 06.04.2020
Надрукована / Paper Printed : 07.05.2020